

Kr
3581

17. 44
NATVRA ET INDOLES
POTESTATIS ECCLESIASTICAE
PRINCIPVM IN GERMANIA

EX MENTE
INSTRVMENTI CAESAREO-SVÆCICI

ET
PRAESERTIM ART. 5. §. 48.

IVS DIOECESANVM etc.

P. 354
AVCTORE
L V D O V I C O B R E T O N .

Kz. 3581

HALAE MAGDEBVRGICAE
LITTERIS HENDELIANIS.

MDCCLXXIX.

2. 4. 06.

MATRIA ET INDOLIS
POTESTATIS ECCLESIASTICAE
PRINCIPVM IN GERMANIA

ET MENTE
INSTRUMENTI CASABARO-SYDICI

FRASERIM ART. 2. 1. 1.

IVS DISCRETARIVM ET

AVCTORE

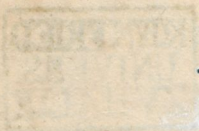
LVDOLICO BRITON

FRASERIM ART. 2. 1. 1.

IVS DISCRETARIVM ET

AVCTORE

LVDOLICO BRITON

VIRO ILLVSTRISSIMO
LIBERO BARONI
IOSEPHO CAROLO MAXIMILIANO
DE FÜRST ET KVPFERBERG
STATVS MINISTRO REGIS INTIMO | ET SVMMO
PER OMNES PROVINCIAS CANCELLARIO
CET. CET.

NEC NON
VIRO ILLVSTRISSIMO
LIBERO BARONI
WOLFGANGO FERDINANDO
DE DOERNBERG
STATVS ET IVSTITIAE MINISTRO REGIO INTIMO,
RERVM SACRARVM ET SCHOLASTICARVM INTER REFORMATOS
ECCLESJARVM TAM GERMANICARVM QVAM GALLICARVM
SVMMO DIRECTORI,
SENATVS ECCLESIASTICI GERMANICI ET GALlici SACRORVM
REFORMATORVM PRAESIDI,
IVDICII SVPERIORIS GALlici ET MONTIS PIETATIS CAPITI,
ORDINIS IOHANNITARVM EQVITI
CET. CET.

MAECENATIBVS DEVOTISSIME COLENDIS
HAS STVDIORVM FINITORVM PRIMITIAS IN SVMMAE
VENERATIONIS TESSERAM
HVMILLIME

D. D. D.

L V D O V I C V S B R E T O N .

VIRO ILLVSTRISSIMO

LIBERO BARONI

IOSEPHO CAROLO MAXIMILIANO

DE FÜRST ET KUPFERBERG

STATVS MINISTER REGIS INTIMO ET SUMMO
PER OMNES PROVINCIAS CAPELLANO

CEL. CEL.

N. C. N. O. N.

VIRO ILLVSTRISSIMO

LIBERO BARONI

WOLFGANGO FERDINANDO

DE DOERNBERG

STATVS ET IVSTITIAE MINISTRO REGIO INTIMO

LETRVM SACRARVM ET SCHOLASTICARVM INTER REFORMATOS

FOELICITATVM TAM GERMANICARVM QVAM GALLICARVM

SVMMO DIRECTOR

SEMPTVS REFORMATVS GERMANICVS ET GALLICVS SECTORVM

REFORMATORVM PRAESIDE

IVNSION SVPERIORIS BALICI ET MONTIS RHATVS CABINI

ORDINIS IOHANNITARVM EQVITI

CEL. CEL.

MAECENATIVS DEVOTISSIME COLLENDIS

HAS STVDIORVM PINTORVM PRIMIVS IN SVMMAS

VENERATIONIS TIBI SESSAM

RVMMINE

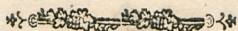
N. C. N. O. N.

F V D O V I C V S F E T O N

NATVRA AC INDOLES
POTESTATIS ECCLESIASTICAE
PRINCIPVM GERMANIAE.

 Ad ductum Virorum Clarissimorum qui interpretan-
dis Instrumentis Publicis quorum tanta est in
componendis Germaniae negotiis tam secularibus
quam ecclesiasticis auctoritas, strenuas vires nauarunt, quid
A m-

imprimis Instrumentum Pacis Caesareo - Sueuicum circa religionis dissidia sanxerit, enarrare tentabimus; adeo non aliquid noui in tam arduis doctrinis in medium proferre cupientes, vt potius sententias & opiniones eorum qui de P. W. bene meriti sunt, colligere & ordine exponere vnice studeamus. Neque tamen totum ambitum Instrumenti circa statum religionis amplecti licebit, sat erit pro viribus nostris, si iura suspensione iuris Dioecesani & anno decretorio vtriusque religionis consortibus tributa ad ductum Art. V. §. 48. Ius Dioecesanum I. P. W. breuibus tradamus. Non nihil autem ad obtinendas has partes conducere videtur, si Iura Ecclesiae & Imperii inuicem separando, variaque certamina ex eorum conflictu orta enarrantes primum

1) Iura Ecclesiae in statu naturali consideratae, deinde,

2) Iura Ecclesiae Christianae in Germania

accuratius expendimus. Hanc viam timido ingressuri pede, Lectoris beneuoli indulgentiam, qua sola nititur fiducia nostra, quam maxime efflagitamus.

SECTIO I.

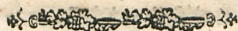
SECTIO I.
DE
IURIBVS ECCLESIAE IN STATV
NATVRALI CONSIDERATAE.

Duas nobis liceat praemittere obseruationes.

Tritis illis doctrinis nec vel tyronibus incognitis de societate eique competentibus iuribus haud immoramur, in delibandis quibusdam differentiis quae inter societatem in genere & eam quae Ecclesiae nomine venit, intercedere videntur, rectius operam impensuros autumantes.

Neque etiam huius loci esse credimus totum complexum iurium imperantis in Ecclesiam euoluere; fontes ipsos adeant, quibus ea penitus cognoscere lubet; nos ea tantum attingemus in quibus Ecclesia respectu iurium Imperii ciuilibus a ceteris societatibus differt.

Igitur singularia de Iuribus Ecclesiae qua societatis & singularia de Iuribus Imperantis in Ecclesiam seorsim & paucis tradenda erunt.

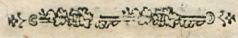
TITVLVS I.

SINGVLARIA DE IVRIBVS ECCLESIAE
QVA SOCIETATIS.

Ecclēsia est societas quae pro fine exercitium Religio-
nis habet; iam vero si Religionis naturam consideramus,
prono alueo fluunt, quae hanc societatem a caeteris se-
cernunt.

Religio est complexus doctrinarum quae nobis normam
cultus diuini praebent. Duplex igitur Ecclesiae finis, alter
ad doctrinas, alter ad cultum directus; an vterque sibi in-
diuulso nexu cohaereat, iam primum quaeritur? Certe
cum doctrinae suppeditent normam cultus diuini, hic ab il-
lis ne minime quidem recedere posse videtur. Attamen
ipsarum doctrinarum naturam perpendenti, alia forsan sen-
tentia arridebit. Nonnullis enim quae ipsam religionis ef-
fectiam constituunt necessario respondent actus quorum ce-
lebratio nonnisi ab iis omitti potest quibus Ecclesiae renun-
tiare animus est. Pone enim te illos actus celebrare nolle
quibus ex Ecclesiae consensu assensus doctrinae fundamen-
tali, e. c. existentiae diuinae, exprimitur, iam a societate re-
cedis; aliae sunt praeterea doctrinae non adeo ad religio-
nem facientes, vt iis deneganda sit societatis communitio qui
actus ipsis respondentes vel plane negligunt, vel suo & di-
uerso quidem modo celebrant.

Hinc

Hinc merito inferitur dari in quacunq[ue] Ecclesia doctrinas quasdam quibus omnes assensum (licet externum tantum) praebere tenentur qui ipsi addicti esse volunt; harum complexum Religionem efficere velut obiectum societatis consideratam, a cuius externa receptione pendent iura & obligationes cuiuscunq[ue] societatis istius membri, ab ea Religione longe diuersam quae pietate & sanctitate interna colitur. In iis vero doctrinis determinandis eadem obseruandae veniunt Regulae quae in definiendis Legibus societatis in genere vtilitatem suam exferunt, praeterquam quod pluralitati suffragiorum hic nullus sit locus.

Ipse iam cultus diuinus duplex est, prout vel externe vel interne assensum doctrinis religiosiſ damus & actiones his conformes earum causa suscipimus, quae vel in sensus incurrun, vel hos effugiunt. Quaedam autem, vt diximus sunt doctrinae quibus omnia Ecclesiae membra assentire tenentur, ad talem assensum exprimendum non sufficit cultus internus, sed & requiritur externus. Quomodo enim de eorum animo constaret, qui eum neque verbis, neque factis declaraturi essent? at qualis sit cultus internus parum interest, nam mente licet a doctrinis in societate receptis recedamus, modo externe assensum profiteamur, omnibus Iuribus eius membris competentibus, frui licet.

Hinc verum licet sit sacra societatem Ecclesiasticam a quacunq[ue] alia fecernere, tamen videtur haec positio non nihil esse limitanda. Sacra enim, si cum Ill. BOEHMERO in

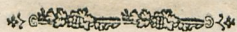

externa & interna distinguas, externa tantum sufficere autumo ad tribuenda alicui iura societatis in qua recepta sunt. Quid enim? Sacra externa respiciunt cultum externum, ex hoc autem colligitur nos illis doctrinis assensum dare, quae vinculum & finis societatis sunt. Respuamus licet animo doctrinas & cultum internum, quid interest, dummodo in agendis & in cultu externo vera societatis membra nos praebeamus.

Adeo igitur ab imperio & coactione libera sunt sacra interna, vt singulorum animo quaelibet arridere doctrina, & a singulis ille celebrari possit cultus internus quem sibi ipsis elegerunt. Id vero societatis quam maxime interesse videtur, vt determinetur quid ad cultum externum pertineat, quales ritus faciant ad assensum exprimendum doctrinis receptis dandum, vt ii facilius dignoscantur qui vera Ecclesiae membra sunt & qui ab eius communione recedunt.

Positis societatis Ecclesiasticae Criteriis, ad internam eius constitutionem iam deuenimus. Ecclesia est societas, habet igitur iura collegialia, sibi propria, ab omni imperio libera, hinc facili negotio ipsi applicari possunt, quae de societate in genere praedicari solent, nisi quod pro diuersitate naturae singularia quaedam habeat, hic pro ratione instituti breuiter recensenda.

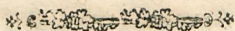
Sin-

Singula Iura Ecclesiae Collegialia Potestatis Ecclesiasticae nomine veniunt. Haec est ius ea praeter religionem ipsam s. eius essentialia aut credenda determinandi quae ad finem Ecclesiae & obtinendum & promouendum pertinent, a Iuribus Collegialibus igitur haud diuersa; vtrisque enim idem finis, eadem ad eum consequendum media. Haec iura, hae obligationis ad quatuor capita commode referri possunt, 1) cultum nempe diuinum, 2) personas, 3) res, 4) & causas Ecclesiasticas.

- 1) Breuiores esse de cultu licet, cum hanc doctrinam iam supra attigerimus. Cultus innititur doctrinis, hinc potestas Ecclesiastica aequè in ipsis determinandis quam in iis actibus versatur ex quibus assensus eliciendus est, quem illis damus. Satis conscriptio formulae, qua fides continetur, est potestatis ecclesiasticae, quum ipsa fides ad omnes inseparabiliter pertineat. Fides autem cum ad intellectum pertineat, nemini obrudi potest; ita vt eius receptio actus sit mere spontaneus ac liberae voluntatis, quia tamen & formula fidei credenda continet, & omnia societatis membra fidem eandem fouere tenentur, in aprico est formulam reiicientes extraneos esse, neque amplius ad societatem pertinere.

Si quaeras quibus signis ii agnoscantur qui formulam recipiunt, iam ad agenda transimus, quae actus ipsi sunt, quibus cultus celebratur. Illi actus doctrinis respondent, quae si essentialia sint, ipsam religionem constituentem, formula

mula credendum inclusae, obligationem imponunt eos actus celebrandi, ex quibus assensus illis dandus, elici queat. Vt imperari nequeunt & exigi*), ita eorum omissio a societatis communiione excludit.

Hinc exferit se iam Potestas Ecclesiastica in excludendis iis a societatis communiione qui ipsius doctrinis non adhaerent; at tamen praecipua eius vis ac autoritas in eo deprehenditur, quod cultum eorum qui vera ecclesiae membra sunt, pro eius salute determinet, ordinem in celebrandis actibus religiosis statuatur, & politicae introducendae ac conseruandae inuigilet. Eius igitur est definire an cultus diuinus a singulis societatis membris seorsim, an vero a pluribus in commune celebrari debeat, an hoc casu a quolibet pro lubitu peragendus, vel cuidam munus committendum sit, inspiciendi ut vniformitas quaedam in cultu celebrando obseruetur & ratio ordinis & decentiae habeatur. Si ergo plures sub vnus directione ad hunc finem ab Ecclesia speciatim constituti, in commune cultum celebrant, rursus Potestati Ecclesiasticae incumbit, normam cultus istius publici qui Iure Positiuo Exercitium Religionis in sensu stricto audit, praescribere, & cultum ipsum quoad modum, tempus, singulos actus & ut vno verbo dicam, quoad Liturgiam determinare.

2) Vni-

*) Pertinent enim ad sacra interna, in quibus libertatis conscientiae ratio habenda est. Intellectus autem cogi nequit.

2) Vniuersitati ceu personae morali eadem iura ad dominiū acquisitionem competunt, quae personae physicae. Igitur societas Ecclesiastica res habere potest, sibi proprias, de quarum usu & proprietate ipsi pro lubitu disponere licet. Potestatis Ecclesiasticae est, earum usum & definire & moderari; si quaeras annon singularia quaedam circa res Ecclesiae notanda sint, iam memineris, haec singularia ex Legibus Positiuis originem trahentia, abesse, vbi Ecclesia tanquam societas consideratur, a limitibus Iuris Naturalis haud recedens *).

3) Si Ecclesia cultum publicum introduxit, talem nempe quem plures sub vnius directione & inspectione celebrant, eius etiam est personas constituere, quibus ea directio committenda sit. Qui tali officio funguntur, duplicem tunc sustinent personam, alteram qua membra vulgaria Ecclesiae sunt, neque melioris prae ceteris conditionis, alteram vero qua munere funguntur in Ecclesia ac praeter iura & obligationes sibi cum ceteris eius membris communes, noua acquirunt iura, nouasque suscipiunt obligationes.

Merito

*) Tribuant licet scriptores iuris ecclesiastici Ecclesiae multa iura singularia, videtur ipsa eatenus tantum Iuris Naturae esse quatenus recta ratio s. Ius Naturale has LL. Positiuarum sanctiones approbat. Nobis vero Ecclesiam nulli subiectam & ab omni imperio liberam considerantibus, illa tantum Ecclesiae in statu naturali iura competere statuimus, quae ex eius essentia ac natura fluunt.

B

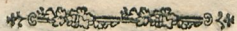
Merito autem affirmari posse videtur, directionem sacrorum, secundum instructionem ab ecclesia acceptam ipsis tantum competere, nullam vero praecellentiam, nullam auctoritatem, a quo enim, quaeso eam tenerent, nisi ab Ecclesia demandatam? Hanc autem datam esse certe non praesumitur, licet fieri possit, iura quaedam collegialia & partes, ut ita dicam, potentiales Potestatis Ecclesiasticae in ipsos translatas fuisse.

Hinc igitur modum cultus diuini & ne minimum quidem actum ad ipsum pertinentem immutare possunt, quibus eius cura commissa est; at si ex consensu Ecclesiae ius immutandi cultum ipsis concessum fuerit, quid impedit, quominus omnia iure agere videantur?

Ventilanda hic quaestio venit, nullius non momenti in applicatione ad Leges positivas *). Queritur an translatio iurium quorundam Potestati Ecclesiasticae s. Ecclesiae competentium in eius membra reuocabilis sit, aut non? Pacta, inquis, ex Legum Naturalium praescripto esse seruanda, nullo attento inter paciscentes discrimine, ac nemini ius suum quaesitum auferri posse. Et recte quidem sic. Sed iam animaduertas velim:

1) distin-

*) Clericos in Ecclesia christiana saepenumero iura Ecclesiae Collegialia usurpasse & specioso translationis vocabulo ad se traxisse, nemo est qui ignoret. Ex his igitur principis diiudicanda venit ipsorum auctoritas.

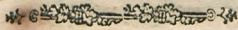
- 1) distinguendam esse sedulo ipsorum iurium translationem a translatione exercitii eorum. An e. c. Princeps semper iurisdictionem alienat, ipsam nempe Ius Maiestaticum? an non potius quam plurimum iura ab ipsa pendentia a quodam exerceri iubet, salua potestate eorum exercitium rursus alii pro lubitu commitendi? Applica haec ad Ecclesiam. Forsan iura quaedam collegialia quoad exercitium in Ecclesiae membra translata sunt, non iura ipsa, s. translatio facta est per modum officii, non priuilegii; hinc quod precario concessum est, etiam pro lubitu ab Ecclesia reuocari potest.
- 2) Vterius vero progredimur. Ipsa iura Collegialia si in Ecclesiae membra iure translata fuerint, an & tunc reuocari poterunt? Certè & hic ad sacram Legis Naturae anchoram libentes confugimus. Omnino dicimus seruanda esse pacta quae inter qualemcunque societatem & quaedam eius membra intercedunt; sed duplicem memineris in pactis personam sustinere Ecclesiam, paciscentis alteram, alteram qua saluti totius societatis inuigilat. Ipsa igitur translatio valida quidem est, sed nihilominus tamen vi dominij eminentis quod Ecclesia habet, iuris necessitatis & officiorum quae sibi in collisione debet, & subiectionis, qua salus singulorum membrorum cedit saluti omnium, translationem toti societati noxiam vel talem ob abusum eorum in quos facta est, mox futuram, & annihilari & rescindi posse videtur.

Redimus ad rem. Munera ipsa varia esse possunt in Ecclesia, tot enim emergunt, quot Iura Potestas Ecclesiastica aliis exercenda tradit. Videntur tamen in genere tam ad directionem cultus quam administrationem bonorum quae societati propria sunt, reduci posse. Haec tacite praeterimus quoniam singularia a LL. Positiuis mutuuntur. Illa vel ipsam cultus publici celebrationem respiciunt & actibus ministerialibus absoluuntur, vel reliqua omnia comprehendunt quae instar medii se habent ad finem Ecclesiae promouendum. Fieri itaque potest, vt vni vel pluribus ius demandatum sit Ecclesiam in contentibus quibusdam congregandi, vt de eo quod ipsius salutem conducit, deliberetur, inuulgandi nequid Legibus contrarium agatur, poenas Ecclesiasticas infligendi ac exsequendi &c.; quae exempli tantum gratia afferimus, cum aequae innumera esse possint munera Ecclesiastica, ac multifaria dantur iura Ecclesiae collegialia.

- 4) Eminent inter cetera munera Ecclesiastica munus ius dicendi, si quae lites oriuntur sacra concernentes, vt enim Ius Ecclesiae Collegiale est Leges sancire circa sacra, ita ipsius ius est diiudicare, an quid Legibus contrarium agatur *), cuius

*) Distinctione igitur inter causas obiectiue & subiectiue Ecclesiasticas plane hic carere possumus. Illas esse inquit Ill. NETTELBLADT (in Iure Naturae) quae sacra concernunt, has quae potestati Ecclesiasticae subsunt. At quaeso, nonne iure Naturae omnes causae quae sacra concernunt, Potestati Ecclesiasticae subsunt & vice versa? At Iure Positiuo multum inter vtrasque, ob diuersitatem iudiciorum interesse, libens quisque confitebitur.

cuius iuris exercitium vni vel pluribus demandari potest.

Haec de Ecclesia in statu naturali, nullis, nonnisi societatis vinculis obstricta. Iam si pars est ciuitatis, oritur nexus quidam inter eam & Imperantem.

TITVLVS II.
SINGVLARIA DE IVRE IMPERANTIS
IN ECCLESIAM.

Si membra Ecclesiae qua ciues considerantur, subditorum loco respectu Imperantis sunt; si nexus mere Ecclesiasticus attenditur, oritur Imperantis ius circa sacra Maiestaticum, si ad pacta respicis, quae Ecclesiam inter & Imperantem intercedere possunt, habes ius quoddam conuentionale. Hic tantum in naturam Iuris Maiestatici circa sacra, propius inquirere liceat. Est Ius Imperantis determinandi quae in Ecclesia respectum habent ad salutem ciuitatis. Vnde vero ipsius fons & origo? Rem ab initio repetamus.

Cum tam taedio vitae solitariae, quam propriae securitatis causa, homines in societatem coirent, originariae libertati renuntiantes, in eum iura sua transtulisse videntur, quem prae aliis virtute ac dotibus ingenii conspicuum esse existimarent. Hinc ciuitas coalescere coepit, cuius membra Imperanti eminentes quoddam ius tribuerunt ea agendi quae saluti publicae ipsi conducere viderentur.

Iam si post constitutam ciuitatem, noua quaedam accesserunt membra, in ea statim se exserit Ius Imperantis, vbi enim nouus ciuis commodis vitæ socialis frui cupit, censetur etiam tacite in id consensisse, vt obligationes in se susciperet, quibus ciuitatis constitutione primi ciues se obstrinxerunt.

Nec singuli tantum Imperanti subsunt, sed & si in minores qualescunque societatis coalescant; cum enim hae congregationes ius quaesitum principis nec tollere, nec saluti totius ciuitatis aduersari queant, in aprico est, & has saluti publicae conuenienter regi posse.

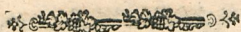
Quae si ad Ecclesiam applies, fontem hic Iuris Maiestatici circa sacra scatere facili negotio deprehendes.

Adsunt vel adesse igitur possunt in quacunque ciuitate Iura Maiestatica Imperanti & Iura Collegialia singulis societatibus propria; horum membra duplicem respectu Imperantis personam sustinent, alteram subditorum in genere, alteram vero qua pro diuerso fine societatis specialibus defunguntur iuribus & obligationibus. Inde iam quaestio oritur, quinam sint limites Iuris Maiestatici praesertim circa sacra?

Si ad prima ciuitatis incunabula retrogredi, velumque quod longa series annorum Historiae penetralibus praetexit, rescindere liceret, haud multas forsan inueniremus gentes, quae vbi in ciuitatem coaluerunt, ita iuribus suis renuntiauerint, vt ipsa, nulla reseruatione facta, in Principem transfule-

stulerint, quin verosimilius videtur semper pacta inter no-
uam ciuitatem & Imperantem intercessisse ex quibus vtrius-
que iura deinceps dimetienda ac Principis potestas limitanda
esset. Iam si pacta deficiunt, an illimitatum censetur ipsius
Imperium, an nullis cancellis circumscripta ipsius iura Ma-
iestatica?

Vt viator quem tenebrae occuparunt, incertus qualem
teneat viam, tremulum, quod forte sibi in conspectum ve-
nit, sequitur lumen, sic dubium ac fluctuantem iureconsul-
tum, deficiente certitudine, iuuat nonnunquam ad praesum-
tiones confugere. Sint & nobis sacra anchora. Adsint
nobis in vindicandis Iuribus ciuitatis aduersus Imperantem.
Quid enim, si populus potestatis sibi propriae partem pacto
expresso sibi non seruauerit, an statim concludes, nullam
& ne minimam quidem particulam ipsi iam saluam esse?
Quin potius recurras velim ad causas cur primae ciuitates
constitutae fuerint? Genuinam certe ac vnicum fundamen-
tum in securitate publica, quam singuli assequi non poterant,
inuenire tibi licebit. Sit tibi iam ea ratio tuendae securitatis
optima Interpres voluntatis populi ac fons dirimendae con-
trouersiae. Annon iam omnem translationem Imperii in
Principem ea cum limitatione factam esse censebis, quatenus
securitas salusque publica exinde promouenda erunt. At
inquies, militat pro Principe praesumptio aequae ac pro popu-
lo, haud equidem nego, at quaeso, quaenam fortior? an
ea quae pro Imperante omne quod habet Imperium a libera
po-

populi voluntate tenente, an quae pro populo, alii pro lubitu iura sibi propria demandante?

Aliam probandi viam ingrediamur. Translata sunt inquis iura populi in Principem, nullo intercedente pacto Imperantis potestatem limitante; ergo illimitatum ipsius dicitur Imperium; si sententiam de pacto praesumpto etiam evincere queas, victas dabo manus; si de expresso tantum, nihil egisse videris. Adhibenda enim hic distinctio inter ea quae expresse & quae tacite inter Imperantem & populum pacta sunt. Instas: has distinctiones subtilem Iuris Romani theoriam redolere; consensum praesumptum & pacta quae huic superstructa sunt Legibus positivis inniti, his vero in statu naturali deficientibus, ruere quicquid pacti praesumpti nomine veniat.

At iam propriis decertare te licet armis. Certe nititur consensus praesumptus Legibus; sed quibusnam? an positivis tantum & Romanis quidem? nonne potius naturalibus? Vnicum enim aequitatis, fontis consensus praesumpti fundamentum, est recta ratio & ius quod inde fluit. Adeamus sacra Legum Romanarum Oracula, nonne omnes vno ore aequitatem stricto iuri opponunt, Ius Positivum nempe naturali? Edictum praetoris evoluamus, conspirat & hoc nobiscum.

An

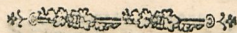
An igitur dubites, alios dari limites potestatis Imperantis in populum, quam illi qui expresse *) pacto definiti sunt? annon rationi ac aequitati maxime consentaneum ad praesumptionem supra allatam recurrere quae securitatem publicam, fontem, normam & limitem simul Iurium Maiestaticorum statuit **).

Haec de limitibus Iuris Maiestatici in genere, quae tamen non sine discrimine quodam ad societates & speciatim Ecclesiasticas applicari queunt. Accipe momentum diuersitatis.

Societas Ecclesiastica ut omnes coetus minores in ciuitate existentes est eius pars & sine ea cogitari nequit. Licet enim in abstracto iura Ecclesiae, seu coetus a ciuitate plane diuersi considerari possint, licet, ut ipsius naturam rectius perpendamus, hanc quasi liberam ab omni alio nexu spectemus,

*) Illi limites innituntur praesumptione quae pro populo militat, ac in aequitate naturali fundata est. Vocabulo pacti praesumpti abstinuimus, quoniam horum existentia merito negatur & effectus qui ex his fluere dicuntur, vnice aequitati adscribi possunt & qua tales a Legibus positiuis & Romanis in specie adoptati sunt.

**) Alia iam quaestio est, cuius facultas competat iudicandi, an Princeps limites potestatis suae transgrediatur? In genere huic doctrinae non immerito applicari tritum illud potest: constat de Theoria, sed alia seruat Praxis.

mus, nihilominus tamen in concreto ciuitati inesse, ac iis iuribus regi conferatur, quibus cetera ciuitatis collegia reguntur, habita tamen ratione differentiae quae pro natura obiecti & finis inter eam ceteraque societates intercedit, ac diuersitatem regiminis secum trahit. Non valent igitur de Ecclesia quae de limitibus Imperii Principis in ciuitatem dicta sunt; cum a diuersis ad diuersa concludere non liceat, non enim vt haec imperium habet Ecclesia, nec igitur in alium transferre potuit; quin in omnibus potius ceteris societatibus in ciuitate existentibus aequiparatur, nexu subiectionis Imperanti deuincta.

Temperanda tamen esse diximus Iura Maiestatica pro singulari sine Ecclesiae. Quae igitur ad sacra interna pertinent etiam sua natura extra potestatem Imperantis sunt; ac iis Iuribus opposita quae Imperium civile in Ecclesiam exercet, rectius cognosci poterunt. Hic igitur ad plenioram euolutionem Iurium Maiestaticorum circa sacra deuenimus.

Innumera haec iura ad quatuor species reducunt Doctores, ita vt ad vnguem quasi definire videantur quid ad Iura Collegialia, quid ad Maiestatica pertineat, ac sic amborum fines determinare, quasi nunquam regundi essent. Nobis, pace tantorum virorum dicam, videtur, eundem fere esse ambitum Iurium Collegialium ac Maiestaticorum; ac vtraque iisdem defungi obiectis, cum iura collegialia, emergente ratione utilitatis publicae, statim in Maiestatica euadant, sic e. c. Potestatis Ecclesiasticae est condere liturgiam, rem-
pus

pus & modum cultus diuini definire, nec minus tamen Iuris Maieftatici est tale iuris Collegialis exercitium ad normam vtilitatis publicae dirigere & quid huic circa Liturgiam &c. conueniens fit, ftatuere.

Diximus eadem *ferè* complecti Iura Collegialia & Maieftatica, & merito quidem reftingenda erat propositio, nam alia dantur iura Poteltati Ecclefiafticae, alia Iuri Maieftatico propria.

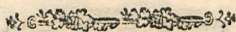
Priora iis defungi videntur, quae ad facra interna, cultum internum & constitutionem Ecclefiae, quatenus cum falute ciuitatis ne minime quidem connexa est, pertinent. Pofteriora vero iura funt, quae fingulis competunt Imperantibus in collegia minora ciuitatis; haec, vt fingularibus infigniuntur vocabulis; ita tantum pro differentia perfonarum & rerum in quae exercentur a ceteris iuribus diuerfa funt quae Imperium ciuile in quasuis focietates in ciuitate exiftentes, exferit, vt ex fequentibus dilucidius patebit. Inter iura maieftatica circa facra effe praeter alia & Ius Reformandi, notum eft.

In origines Iuris Reformandi *), ceu Iuris Maieftatici Imperanti circa facra quam maxime proprii, iam inquiremus.

C 2

Pen-

*) Vocabulo a Iure Ecclefiaftico Pofituo hic vti liceat, cum in ore omnium, ac a fcriptoribus Iuris Naturalis receptum fit.

Pendet omnino ab arbitrio Imperantis quascunque in Republica confociationes & approbare & prohibere, prout huic proficuae esse vel aduersari videntur. Nihil hic singulare in Ecclesia deprehenditur; si qua enim confociatio Ecclesiastica in societate oritur, talis nempe quae exercitium externum Religionis pro fine habeat, Imperantis est limites ipsi praescribere, ita vt id iuris vnice consequatur, quod ei tributum fuerit. Hinc Ius Reformandi est ius determinandi an & quale exercitium Religionis per confociationem celebrandum in ciuitate licitum sit? Ipsius autem limites facili inde negotio intelligi possunt, cum enim potestas imperantis eatenus tantum in sacra externa se exserere possit, quatenus eorum celebratio per confociationem promouenda est, frangitur circa sacra interna quae a singulis coluntur, ita vt horum respectu ceteris ciuibus equiparandi sint, libertate conscientiae donandi.

Iuribus Maiestaticis annumeratur etiam Iurisdictio Ecclesiastica *), quae non immerito Principi vindicari videtur. Ipsi enim prima ciuitatis constitutione ius Belli demandatum, singulis olim proprium, nunc ab eo per ordinata iudicia exer-

*) Contentiosam vocat Ill. BOEHMERVS in Compendio Iuris Canonici, atque ita ambiguam vocis significationem determinat; a I. Can. enim scriptoribus & pro potestate Ecclesiastica & pro iure vicario lites Ecclesiasticas decidendi, vsurpatur. Nobis est ius Principi proprium de liris ad Ecclesiam pertinentibus iudicis cognoscendi & iudicandi. Sic quibuscunque Logomachiis praeciditur.

ercendum; nec vlla hic differentia inter singulos ciues ac societatem & in specie quidem Ecclesiasticam intercedit, cum collegia quae tantum permittente Principe & existere & constare possunt eius respectu personam moralem sustineant, ac physicae in omnibus equiparentur. Iurisdictio quam supra ecclesiae, vt societati vindicauimus, desinit, quam primum haec in rempublicam comigrat. Reipublicae enim nunc interest, nemini ius suum quaesitum eripi, neminem priuata vi vti & iura sua consequi nisi autoritate imperantis.

De Inspectione & Aduocatia Ecclesiastica, quae iura praeter Ictiorem adhuc speciatim Principi tribuunt, id tantum monendum videtur quod illa non tam singulare ius sit Imperantis in Ecclesiam quam fons omnium Iurium ab eo in Ecclesiam exercendorum; haec vero Ecclesiae cum omnibus Collegiis in ciuitate existentibus communis sit. Breuib: Prior respectu Ecclesiae est ius principis, posterior ipsius obligatio.

Haec de Iuribus Imperanti propriis, nonnunquam tamen (& plerumque pro nexu Ecclesiae cum Imperio accidere solet) exercitium Iurium collegialium ita apud Principemprehenditur, vt haec cum Maiestaticis in ipsius persona coexistant. Quonam iure ipsi competere possint, quaeritur?

Iure Naturae vnica tantum datur via ad acquisitionem Iur. Colleg., translatio nempe vel expresse vel tacite ab Ecclesia

clesia in Imperantem facta; quicquid enim de acquisitione & translatione Iurium in genere praedicatur, ad Ecclesiam eiusque iura applicandum est; & certe ea delatio prudentiae esse videtur cum saepe eueniat Principem sub velo salutis publicae iura Ecclesiae angustis cancellis circumscribere, ceu autoritatis suae aemula.

De translatione iurium collegialium quae fit per deuolutionem, non hic est differendi locus, haec doctrina ex Hypothesi DD. nostri aevi nata, accuratius in seqq. perpendenda erit; nunc ad ipsum finem harum paginarum propriam accedimus.

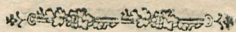
SECTIO II.

DE

IVRIBVS ECCLESIAE CHRISTIANAE IN GERMANIA.

Certe, si nulla diuersitas probari possit, nihil impedit, quominus omnia quae de Ecclesia in statu naturali dicta sunt, ad Christianam applicentur, at vero cum ipsius iura praesertim in Germania aequae varia fuerint ac eius fata, ad ipsa Ecclesiae Christianae incunabula confugiendum nobis est, ita vt ex monumentis historicis fontem iurium Collegialium & Maiestaticorum sedulo eruamus.

TITV.

TITVLVS I.

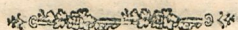
DE ECCLESIA CHRISTIANA IN GENERE.

Primam Christianorum consociationem, prima Ecclesiae vestigia seculo post Christi mortem deprehendimus. Aderat quidem, testantibus paginis sacris, & viuentis Christo, & statim post eius obitum, Ecclesia quaedam, haec tamen, cum ad sanctitatem internam, noua Religione promouendam directa atque vnione externa plane destituta esset, ex principiis iuridicis haud aestimanda est; hinc Ecclesiae nostrae, vbi de ipsius iuribus controuertitur, immerito ea tribuuntur ac applicantur, quae de Ecclesiae primaeva ab autoribus sacris referuntur. Ex ruderibus enim consociationum quae ad propagandam nouam doctrinam vnice directae erant, enata est deinceps Ecclesia Christiana sinem externum, liberam nempe cultus externi celebrationem ad normam doctrinarum quas Christus introduxerat, palam profitens. Ruere igitur videtur fundamentum Papocaesariae quae in translatione iurium Christo, ex mente Pontificiorum, qua Ecclesiae Christianae Duci, competentium, nititur.

Vbi vero Ecclesia in formam societatis iuridicae euasit, instituta synagoges quoad constitutionem internam retinuisse videtur, ea tamen cum differentia, quod antistites Iudaorum, ob nexum sacerdotii cum Imperio, quod vtrumque Deum autorem habebat, Iura Ecclesiae Collegialia & Maiestatica simul vi officii ipsis a Deo commissi & ceu administra-

tores

tores exercuerint; cum Ecclesiae Christianae Ducibus nihil praeter limitata quaedam iura socialia competierit. De diuersitate tam potestatis quam dignitatis testantur ipsa vocabula quibus Ecclesiae Christianae & Iudaicae antistites insigniebantur. Illi enim ἄρχοντες, hi ἐπισκόποι & ἡγέμενοι dicebantur.

Quamdiu Ecclesia christiana haud multos habuit sectatores, intra limites societatis aequalis substitit, ac nulla Hierarchicae vestigia in ipsa animaduertimus; quin ex monumentis historicis istius acui colligitur, Diaconis, Presbyteris & Episcopis, nulla iurium ac gradus praerogatiua inter se diuersis, commissam fuisse ab Ecclesia politicae internae curam, quae cum ex fine ipsius maximopere diiudicanda sit, merito eo spectabat, vt noua doctrina sincera moresque sancti serua-
rentur. Circa res Ecclesiae non minus restricta videtur eorum autoritas, cum enim deessent bona toti Ecclesiae propria, iam ex eo patet admodum exigua fuisse administratorum iura; compertum praeterea est, singulos Christianos pro viribus patrimonii liberales in egenos se praestitisse, ita vt iuxta primaeuam eorum disciplinam Ecclesia bonis sibi propriis sine dispendio carere potuerit.

Nescio an falsus sim, sed videtur Ecclesia tum primum in formam societatis inaequalis euasisse vbi Episcopi & Metropolitanis praefertim prae aliis Ecclesiae ministris autoritatem consecuti iurium Collegialium exercitium sibi cum exclusione Diaconorum & Presbyterorum arrogauerunt, ac Imperium quoddam in Ecclesias suae Dioeceseos ac eorum antistites

stites vsurparunt, quod tamen angustiis cancellis seculo quarto circumscriptum adhuc erat, cum electio Episcoporum apud Ecclesiam remanserit.

Nec mirum est creuisse paulatim Episcoporum auctoritatem; procelloso enim rerum statu & afflicta tempestatibus Ecclesia, nonnulla ministris suis indulgit, ad maiora semper adspirantibus, cum propriae securitati inuigilaret.

Id vero quam maxime notandum est, quod & his iam temporibus rebus secularibus se immiscere & particulam Iuris Maiestatici, Iurisdictionem nempe inter Dioecesanos per modum arbitrii vsurpare conati sint; hinc orta est Episcopalis audientia cuius meminit Iustinianus in Codice suo.

Iam vero affidente religione Christiana sedi Caesareae, mutata est Ecclesiae forma ac constitutio; Imperatores enim Christiani ceu praemium libertatis quam Ecclesiae pressae vindicarant eius iura sub specie defensionis ad se traxerunt, ipsa non renuente. De potestate quam in eam exercuerunt, testantur vno ore annales Ecclesiastici istius aevi; quin Constantinum Magnum praesidem Concilii Nicaeni in sessione quadam vindicem suae auctoritatis ita Episcopos alloquentem refert Eusebius. Vos, inquit, in rebus, quae intra Ecclesiam fiunt, in actibus ministerialibus, concionibus, ordinationibus &c. constituti estis Episcopi, me vero in rebus quae extra Ecclesiam fiunt, exercitio iurium Ecclesiae Collegialium, Deus ipse Episcopum constituit.

D

Su-

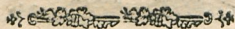
Supererat igitur Ecclesiae Christianae ymbra tantum iuris sibi proprii, quod tamen ruente Imperio Romano ad ipsam haud reuersum est, sed a Pontificibus Romanis viam Hierarchiae a longo iam tempore sibi sternentibus, vsurpatum fuit; hi enim inter calamitates quibus desolabatur Imperium Romanum maiorem semper quibuscunque artibus consecuti auctoritatem in Ecclesiasticis, tandem Tyrannici imperii fundamentum posuerunt, quod per plura dehinc secula in orbem christi-num exercuerunt.

Non alium igitur fontem potestatis Pontificiae praeter vsurpationem quaeramus. Nulla enim vestigia de iationis iuris collegialis a tota Ecclesia factae, in Historia occurrunt, ac eliminatum foris nostris est quicquid olim de Pontificis Romani Vicariatu fabulati sunt. Haec nonnullius momenti fuerunt in diiudicanda natura Potestatis Ecclesiasticae Principum Catholicorum & Euangelicorum in Germania.

TITVLVS II.

DE IVRIBVS ECCLESIAE CHRISTIANAE IN
GERMANIA ET QVIDEM ANTE PAC.
WESTPHAL.

A tempore quo Carolus Magnus regnum Occidentis restaurauit vsque ad Reformationem varius fuit Ecclesiae Christianae status in Germania, ac varia ipsius fata. Seculis enim 9. 10. 11. 12. & 13. eum ex imbecillitate Imperatorum fructum perceperunt Pontifices vt tam iura Ecclesiae Germani-

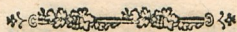
manicae Collegialia quam Maieftatica Imperatorum circa sacra sibi arrogauerint, ita vt omnia eorum nutu regerentur; hinc eos ritus solemnes praefcribere, Liturgias condere, Concilia conuocare, munera concedere, poenas Ecclesiasticas infligere ac redditus Ecclesiarum pro arbitrio percipere videmus. Sedem potestatis aequae in Germania ac Romae fixerant, ac iam inconcussa videbatur.

At seculis insequentibus vsque ad Reformationem imminuta sunt sensim Pontificum iura; maiorem tamen diligentiam in vindicandis iuribus Maieftaticis circa sacra quam in Collegialibus adhibuerunt Imperatores; nec mirum; in illis enim vindicandis suae vtilitatis ac dignitatis quam maxime intererat, in his Ecclesiae tantum; in illis cum Pontifice tantum ipsis decertandum erat, in his autem cum toto agmine Clericorum vicaria iura acriter defendentium.

Consecuta Reformatione, tota fere labitur autoritas Pontificia; ipsius ruinis superstruitur Ius Maieftaticum circa sacra a vinculis Hierarchicae Romanae in plerisque liberum, Imperatori ac omnibus Germaniae Principibus superioritate territoriali gaudentibus, competens.

Non autem adeo expeditum est, quid iis temporibus circa iura Collegialia contigerit; certe alia fuerunt eorum fata respectu Principum Catholicorum, alia respectu Evangelicorum; rem ab origine repetamus.

Non idem erat post Reformationem ambitus iuris Collegialis Ecclesiae in Germania qualis fuerat primis Ecclesiae seculis & qualis ex conceptu societatis Ecclesiasticae deriuari potest. Pontificibus enim iura Collegialia vsurpantibus ac Episcopis eorum vicem in Germania gerentibus enatum est Ius Dioecesanum, Iura Ecclesiae propria ac praeterea vero multa alia iura inter quae & Maiestatica quaedam deprehenduntur, complectens. Hic iurium complexus est potestas Ecclesiastica ex mente Pontificiorum. Iam inde quaeritur:

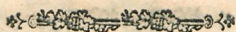
1. Quale ius competiit post Reformationem Ecclesiae Catholicae? an Collegiale stricte hic dictum vel Dioecesanum?
 2. Quale Ecclesiae nouam Protestantium doctrinam amplexae?
 3. Quale denique sit illud ius, per quosnam exercendum erit?
- 1) Circa Ecclesiam Pontificiam ne minima quidem mutationis vestigia deprehendere licet. Haec enim cogitari nequit, nisi immutatis principiis ac fidei dogmatibus quibus Religio innititur, vel imminutis a potestate seculari Ecclesiae iuribus. Vtrumque autem haud probari potest, nam etsi aliquanto purior post Reformationem euaserit Ecclesia Pontificia, attamen & doctrinas & formam regiminis integras seruauit. Quod autem Potestas secularis adeo non ipsius iura laeserit, vt potius eorum vindicem se praestite-

stiterit, ex eo merito colligitur, quod nouam doctrinam eliminare ac eius fautores opprimere semper conata sit. Mansit igitur systema doctrinarum, mansit & ius Dioecesanum.

- 2) Seruatum ne uero inuecta Reformatione apud Protestantes uel ipsi ius Collegiale primitiuum surrogatum est? Si ex principiis ratiocinamur, uidetur, Ecclesiae primitiuae forma ac iuribus, durante regimine Pontificio alteratis tandem reuiuiscantibus, omnia in pristinum statum reducenda esse, ita ut iura Ecclesiae Euangelicae ex Legibus & constitutione primitiuae diiudicanda ueniant. Speciosa haec sane sunt, sed si huic Hypothesi adhaerere uelimus, quale definies, quaeso, tempus Ecclesiae Christianae, quod normam constitutionis a Reformatione introducendae, nobis sistat? annon eius iura singulis seculis uariarunt? primum certe Ecclesiae aeuum nobis sistes; an uero status ille ita necessarius est, ut iura quae in eo uiguerunt, ubi similis fere Ecclesiae status adest, nec diuersa esse, nec aliter pro uario rerum statu determinari possint?

Caute in doctrina de effectibus Reformationis procedendum esse uidetur. Distinguamus inter ea quae circa religionem internam, dogmata fidei & cultum immutauit, & ea quae ipsius occasione in constitutione politica Ecclesiae sublata uel introducta sunt & iam omnia plana erunt; ex hoc itaque capite inferri potest, omnia instituta regiminis Ecclesiae Pontificiae eatenus asseruata esse,

D 3 qua-

quatenus cum principiis Protestantium non repugnant *); & ius Dioecesanum ceu complexum iurium Collegialium in Ecclesia Evangelica receptum fuisse; negantibus incumbit probatio factae mutationis, quae monumentis historicis adminiculanda est.

- 3) Quaecumque fuerit denique istud ius, cuiam in vtraque Ecclesia competierit, quaeritur? De Pontificia res in apri- co est; nulla enim apud Catholicos mutatione facta, stetit forma regiminis Ecclesiastici, ab illis in posterum etiam exercendi, quorum iam antea fuerat. Hoc autem Regimen innititur principiis Ecclesiae Catholicae, & cum haec ex illis diiudicanda sit, consequitur eam nonnisi a Clericis secundum Hierarchiam introductam, regi posse.

Non vero adeo expedita est res in Ecclesia Evangelica, multum autem euicisse proderit & ibi retentum fuisse ius Dioecesanum, quatenus cum principiis purioribus Protestantium constare potest, nec minus scire iuuat quod illud ius penes Principes Evangelicos sit; ipsum enim ab illis quotidie exerceri videmus. Quomodo vero & quo iure ad illos peruenit, quaeritur?

Magnum

- *) Liceat haec exemplo illustrare. Hierarchia Ecclesiastica & forma regiminis externi in Ecclesia Evangelica non recepta est, vnde mutationis ratio reddi potest, nisi ex diuersitate principiorum? Alia iam quaestio est an haec Hierarchia saluis ac illacsis eius principiis retineri non potuerit? adeone periculosum esset Ecclesiam regimini Ep.- & Archiepiscopali subesse? quid si (sit venia verbo) Pontificem Evangelicum etiam haberemus?

Magnum hic diffensum inter DD. deprehendimus, praecipua autem causa cur in tam diuersas partes abeant, ea esse videtur, quod rationem translati Iuris Dioecesani in Principes Euangelicos, alii in iure, alii in facto quaerant. Nos ad arduam hanc doctrinam accedentes & mediam quandam viam timido ingressuri pede, veniam nobis efflagitamus si forsan doctrinis Virorum omni pietate colendorum, minus obsequentes nos praestiterimus.

Antiquissimum occurrit systema pristinum Halense seu ab Autoribus Thomasio Boehmeranium. Ab his superioritas Territorialis ceu fons Iuris Episcopalis Principum Euangelicorum indicatur. Explosum iam ac foris nostris eliminatum est.

Affine huic videtur systema Moserianum, auctori ipsius illustrissimo arridet sententia: Principes Euangelicos, suadente Luthero ac necessitate, curanda ac exercenda suscepisse iura nouam doctrinam profitentium; Pacem Westphalicam eos deinde in possessione horum iurium confirmasse; ex complexu eorum iurium efformatum fuisse ius circa sacra.

Accuratius hanc Theoriam perpendentibus, videtur eam ad sequentes propositiones reduci posse. Ius circa sacra sunt Auctori iura Collegialia in specie sic dicta a Principibus Euangelicis acquisita; Princeps vi superioritatis territorialis nulla iura Maiestatica habet in Ecclesiam; Exercitium iuris Collegialis ad Principes Euangelicos per usurpationem
per-

peruenit. Ecclesia tempore Reformationis in statum Ecclesiae primitiuae redacta fuit.

In eo igitur praecipue differt hoc systema ab Halensi antiquo quod posterius Iura Collegialia a superioritate territoriali deriuat, sicque Ecclesiae Euangelicae iura propria denegat; prius ea Dominis Territorialibus eatenus tantum tribuat, quatenus ea tempore Reformationis occuparunt.

Haec tantum circa systema nostrum animaduertere liceat. Si Principes Euangelici iura Ecclesiae actu possessionis vsurparunt, vnde fit, quaeso, eorum potestatem quibusdam in regionibus etiam Euangelicis adeo limitatam esse & reliquias Iuris Collegialis nonnunquam deprehendi. Deinde si statuitur Ecclesiam Euangelicam in statum primitiuae redactam fuisse, vnde ratio reddetur iurium, praesertim in systemate Moseriano, quae Principibus Euangelicis competunt & quae tamen penes Ecclesiam primitiuam neque fuerunt, neque ex huius natura deduci possunt? Hinc nobis semper ad Ius Dioecesanicum ceu ex Iure Collegiali Ecclesiae & eo quod antistites Romani sibi quibuscunque artibus arrogarunt, efformatum, confugiendum erit.

Huic Iuri Dioecesano recentiores Iuris Canonici scriptores systemata sua superstruxerunt; systema enim Tubingianum seu Collegiale statuit potestatem Ecclesiasticam s. Ius Dioecesanicum ad Ecclesias Euangelicas reuersum ab his in Principes Euangelicos delatum fuisse, cui hoc argumentum
op-

opponitur : Ecclesiae Evangelicae non habuerunt potestatem Ecclesiasticam tempore P. W. nec eam P. W. recuperarunt ; igitur nec in alios transferre potuerunt , quod ipsi non possiderent.

Quae nobis non magni momenti videntur ad euertendam hanc Hypothesin ; nam si certum est P. W. tribuisse Principibus Evangelicis suspenſa iura Episcopalia , non minus certum est, haec ipsis eatenus tantum tributa fuisse, quantum possiderent, ita ut semper respectu eorum quos P. W. eventualiter in possessione confirmavit recurrat quaestio : An & quo iure ante P. W. ea iura possederint ? Ut igitur vis argumenti se exferat, probandum est, etiam ante P. W. & annum decretorium defuisse Ecclesiis Evangelicis iura Episcopalia.

Aliis potius armis fautores huius systematis decertandi videntur. Consensu, inquit, delata sunt Iura Episcopalia Principibus Evangelicis ; at certe ipsis onus probandae assertionis incumbit, ita ut ex monumentis historicis pacta singularum Ecclesiarum cum Dominis territorialibus eruenda sint.

Emerſit denique nostris temporibus systema deuolutionis, quod licet forsân negetur, consensu tanto inniti viderur ; nam in eo defenditur , Ecclesiam oppressam a Pontificibus eorumque Vicariis a Dominis Territorialibus liberatam fuisse ; ad eorum instantiam factam fuisse suspensionem Iurium Episcopaliū, ac merito deinde ab Ecclesia ipsis relicta fuisse

se iura, quae proprio labore ac periculo ipsi parauerant. Hic statuendum est, Ecclesiam vel tacite consensisse, vel non, priori casu res facti est, quae probanda, posteriori mera vsurpatio est.

Certe deuolutionem, non pactum intercessisse, asseritur, sed quaeso, nonne deuolutio est translatio iuris, ac in tam dubia vocis significatione, nonne eam interpretationem sequemur, quae ex natura rei oritur & quae etiam a systematis fautoribus suppeditatur.

Nouam ingredi viam non audemus, attamen liceat quasdam coniecturas in medium proferre.

Videtur translatio Iuris Dioecesani in Principes Euan- gelicos non tam in iure posita esse, quam in facto, ita vt errent qui eam ex illis fontibus scatere existimant, vnde iura legitima deduci solent. Si enim ad tempora respicimus in quibus translatio ista facta est, ea adeo turbida deprehendimus, vt in illis non tam Leges, quam vis & arma viguerint.

Noua Protestantium doctrina ea habuit fata, quae Religio Christiana primis Ecclesiae temporibus, vt haec vero, profitentibus ipsam Imperatoribus Christianis, Patronos & defensores inuenit, ita videmus Principes Germaniae Reformationem amplexos noua sacra & promouere & tueri; cum deinde sub colore Religionis bella exorta essent, facile accidit, vt Principes Germaniae tam propria quam Ecclesiae iura defendentes, haec primum vicario nomine exercuerint, postea
vero

vero in totum retinuerint, nisi forsitan quaedam Ecclesiae particulam iuris proprii sibi vindicarunt.

Cum praeterea Ius Dioecesanum nonnulla Iura Maiestatica completeretur, non mirum est, crescente semper in Germania superioritate Territoriali, Principes Euangelicos limites excessisse & plus iuris sibi tribuisse, quam sibi competierit.

Denique cum imminente necessitate Iura Collegialia cuiusque societatis in ciuitate existentis, in Maiestatica euadant, facile ex hoc etiam fundamento ratio reddi potest, cur Principes Euangelici & propriae & subditorum securitati prospicientes horum iura primum defenderunt, dein retinuerunt.

In sequentibus temporibus varia fuerunt fata tam Ecclesiarum quam Pr. Euangelicorum; in aliis enim Territoriis illas nonnulla aduersus Principes consecutas esse iura, in aliis hos quiete iura quorum possessionem acquisuerant exercere videmus, donec P. W. aeternam Germaniae salutem allatura, non attenta iurium natura ac origine, omnia ex possessione diiudicanda esse sanxerit.

TITVLVS III.

DE IVRIBVS ECCLESIAE CHRISTIANAE IN GERMANIA POST PACEM WESTPHALICAM.

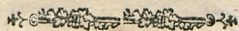
Cum Instrumentum Pacis Osnabrugense norma sit iurium vtriusque religionis consortibus competentium, ex ipso

hoc fonte deriuanda, quae in adeo controuersa hac doctrina proponenda erunt. Distincte autem procedere videmur si 1) iura Principum Catholicorum in subditos eiusdem religionis; 2) Principum Euangelicorum in Euangelicos 3) Principum Catholicorum in subditos Euangelicos & vice versa, 4) denique Principum Euangelico-Lutheranorum in subditos Euangel. Reformatos & vice versa seorsim & breuibus consideramus.

1) Eos fere seruaui limites potestas Pr. Cathol. in subditos eiusdem religionis quibus ante P. W. circumscripta fuerat. Non illis enim profuit Reformatio, nec iis suspensa sunt iura Episcopalia. Indirecte tamen & occasione P. W. aucta & in religiosis eorum iura videntur; nam cum P. W. statibus Germaniae superioritatem territorialem in toto suo ambitu ac talem confirmauerit qualis & nunc extat, certe iura Maiestatica sibi ceu propria ex certa lege vindicarunt. Ipsis Ius Reformandi expresse concedit P. W. cum utraque pagina verba occurrant: *Cuius est regio, eius est religio.* Adfunt & iam ante P. W. vindiciae Iurium Maiestaticorum contra Pontifices. Vi summae Inspectionis Elector Bauariae legatos pluries misit qui Ecclesiarum visitationi adessent, alii Principes ius placiti sibi arrogauerunt, alii ius conferendi beneficia & dignitates Ecclesiasticas. Nonnulli & nostris temporibus suis subditis interdixerunt, ne sine consensu suo vitam monasticam amplecterentur. Plura vide apud V. C. a STECK de iure

re-

reform: pag. 290. at Iurisdictionem Ecclesiasticam cum iuribus collegialibus in totum sibi referuarunt antistites Catholici.

- 2) Alia ac valde diuersa sunt iura Principum Euangelicorum in subditos eiusdem religionis. Legem adeamus. *Ius Dioecesanum & tota Iurisdictione Ecclesiastica cum omnibus suis speciebus contra Augustanae confessioni addictos quam inter ipsos solos augustanae Confessionis status vsque ad compositionem dissidii religionis christianam suspensa esto.*

Nos commentatorum vestigia haud premere, id vero vnice studemus, indicare nimirum quid iuris ex sanctione P. W. Pr. Euang. accreuerit.

Suspensum igitur est Ius Dioecesanum.

Hanc suspensionem profuisse Princ. Ev. extra omne dubium est, cum ad hos potestas Ecclesiastica ex mente Pontificiorum peruenerit; id tantum addendum est, quod cum Ius Dioecesanum admixtum fuerit Iuribus Maiestaticis, haec confirmata praesertim superioritate territoriali, ad Pr. Euangelicos redierint.

Suspensa etiam iurisdictione Ecclesiastica, hoc nomine insignitur hic non solum potestas ius dicendi in causis quae tam personas quam res Ecclesiasticas concernunt; sed in sensu iuris Dioecesani vsurpatur. Iam Pax Religiosa viam ad hanc suspensionem strauerat. Liberauerat enim Euan-

E 3

gelicos

gelicos a Iur. Eccl. in rebus quae professionem fidei concernebant; hic vero fit plena suspensio; *cum omnibus suis speciebus.*

Facta denique suspensio est tam inter Cath. & Aug. Conf. addictos, quam inter ipsos solos Aug. Conf. status. Prior legis pars nostra hic non refert, posterior tantum huius loci est. Nobis ita videtur. Qualemcunque sensum interpretes his verbis tribuant, in id tamen conspirant, ut Ius Dioecesanum ad Pr. Ev. pervenisse statuant, hoc concessio & facta, ut ita dicam, analysi Iuris Dioecesani, facile intelligitur Pr. Evangelicos iura Maiestatica recuperasse, collegialia autem, quae Episcopi possederint, praeterea acquirere, sine consensu catholicorum, potuisse, cum subditi ipsorum euangelici non contradixerint.

Neque tamen silentio praeterire possumus, quod nonnulli negent P. W. Principibus Evangelicis iura Collegialia tribuisse. Certe non *expressè*, at *implicite* tamen; tempore enim P. W. ignota erat differentia inter Iura Collegialia & Maiestatica. Enata est haec distinctio recentioribus temporibus ab iis procreata qui iura Ecclesiae in artem redigere conati sunt. At ipsum Instrumentum ait, Ius Dioecesanum suspensum fuisse, & monumenta historica testantur Principes Evangelicos huius iura exercuisse. Quidnam autem continet Ius Dioecesanum, nisi ius Ecclesiae Collegiale, auctum ex principiis Pontificiorum quod deinde ad id magnitudinis pervenit ut & Iura Maiestatica
ad

ad se traxerit? Quid aliud igitur tribuit P. W. Principibus Euangelicis quam ius collegiale, cum in eorum fauorem Ius Dioecesanum suspenderit?

- 3) Non adeo expedita sunt iura princ. Cath. in subditos Euangelicos; haec vnice ex verbis legis diiudicanda sunt; hinc larga litium seges. *Catholicorum & A. C. addicti status prouinciales & subditi qui anno 1624. Ictionem Ecclesiasticam agnouerunt, in iis casibus, modo dictae Ictioni subsint, qui A. C. nullatenus concernunt, modo iis ratione processus nihil iniungatur A. C. aut conscientiae repugnans.*

Fontem distinctionis praebet igitur nobis annus decretorius; aut enim anno 1624. Catholici in possessione iurisdictionis Eccl. fuerunt aut non; iam de priori casu dicendum. Expressa Legis verba indicant Catholicis seruatum esse iura Dioecesana quatenus ea anno normali possederint; salua limitatione, quae ex ipsa rei natura fluit. Exercitium enim quorundam Iurium dioecesanorum tale est, vt cum doctrina Protestantium & libertate conscientiae nullo modo constare possit, & cum praecipuus finis pacis W. fuerit ecclesiae euangelicae securitas, huius stabilendae causa adiecta est clausula necessaria, modo iis &c. iam animaduertere liceat alterum, quod valde dubia sit clausula haec, cum in hunc & illum possit torqueri sensum pro mente eorum, quorum interest latiore seu strictiorem ipsi tribuere significationem. Quinam sunt illi casus qui A. C. & conscientiam, vllatenus concernunt, quod hic

hic ad P. R. ceu sacram Anchoram confugere & clausulam Religion, Glauben, Kirchen-Gebraüchen, Ordnung und Ceremonien betreffend, interpretari soleant, haud nescio, sed cum P. R. & W., licet in causis religionis ad idem tendant, duae sint plane diuersae Leges, hinc potius ex verbis ipsis, ex sine & analogia totius sanctionis nostrae verus eruendus esse sensus videtur. Multo plus his quam P. R. verbis inesse existimo; verba enim *nullatenus, conscientiae repugnans* &c. excludunt omne exercitium iuris Dioecesani quod vllomodo cum doctrina Euangelicorum constare nequit, nec minus excluditur regimen catholicorum in Euangelicos, vbi id a doctrinis pender, quas hi respuunt; hinc fons multarum litium dirimendarum, hinc diiudicare etiam licet an causae matrimoniales, testamentorum & Calendarii, P. R. licet non comprehensae, non eam tamen ob rationem a Ictione Catholicorum exemptae sint, quoniam iura circa eas exercenda a principiis pendent, quae alia apud Catholicos, alia immo opposita ac huic doctrinae repugnantia sunt apud Euangelicos.

Iura deinde Maiestatica circa sacra Principibus Catholicis eo casu ex duplici fundamento competunt; saecularibus & iis, qui potestatem saecularem cum ecclesiastica coniunctam habent, primum ex superioritate territoriali, quae adeo non restricta est P. W. vt potius in immensum creuerit; dein cum Principibus ecclesiasticis Ius Dioecesanum competat, hoc vero nonnulla Iura Maiestatica complectatur, in aprico est, & horum

horum iurium exercitium Pr. Catholicis, si in anno decretorio ea exercuerunt, merito tribui, salva tamen semper limitatione §. citati, ne sub specie utilitatis publicae ac domini eminentis, violentur iura ac bona Euangelicorum.

Si Euangelici anno decretorio iurisdictionem Ecclesiasticam non agnouerunt, tunc ab ea & post immunes sunt, & omnibus effectibus suspensionis eorum causa factae fruuntur. *Ius autem Dioecesanum*, quale est ex mente Pontificiorum, Ecclesiae proprium fit. *Ius Dioecesanum inquam*; non videtur enim statui posse redux Ecclesia primitiua cum iuribus suis Collegialibus, quin attendendus potius est Ecclesiae status, qualis fuerit tempore P. W. & ex eo ipsius iura diuidenda sunt, cur enim alii essent effectus suspensionis Iuris Dioecesani respectu Ecclesiae, quae subest Pr. Euang. ac eius, quae ab ipsius imperio libera est? Breuib; suspensio Iuris Dioecesani ipsum ius non immutauit, sed his ademit, illis vero tribuit.

Quid vero de Iuribus Maiestaticis hoc casu sentiendum erit? Videntur haec quam maxime restricta esse. Cum enim Ius Dioecesanum nonnulla iura Maiestatica complectatur, scil. iurisdictionem ecclesiasticam forensam, facile intelligitur haec simul cum illo ad Ecclesiam transiisse, ita vt Principi Catholico eae tantum reliquiae potestatis in Ecclesiam saluae sint quae ante P. W. & in subditos eiusdem religionis exercuerit, haec autem valde limitata & ad Inspectionem & aduocatum plerumque restricta fuisse, quis ignoret? Accedit &

F

hoc

hoc, quod alienum a mente P. W. aequalitatem iurium statuente, fuerit Pr. Cath. in Euangelicos auctoritatem concedere, quam antea non habuerant & quae mox in tyrannidem sacram degenerare possit.

Pergimus iam in exponendis verbis P. W. quae de iuribus Principum Euangelicorum in subditos Catholicos agunt. *Eodem etiam iure Augustanae Confessionis Magistratum Catholicis subditi censeantur, inque hos qui anno 1624. publicum Religionis Catholicae exercitium habuerunt, Ius Dioecesanum quatenus illud Episcopi dicto anno quiete exercuerunt, saluum esto.*

Dissensus circa textum legis & emendationes quas in suum fauorem effingere conantur Interpretes Catholici taciti praeterimus. Ex verbis Legis, ab omni errore iam vindictis *) iura quam maxime controuersa eruere potius tentemus.

Iam ipsa suadente Lege, rursus enascitur distinctio, num anno normali Catholici exercitium religionis publicum habuerunt, aut non. Priori casu ipsa decidit Lex. *inque hos - Ius Dioecesanum saluum esto.* Itaque qualem potestatem habuerunt Episcopi anno normali, eam & nunc seruant.

Neque tamen negant & ipsi Catholici Legem conditiones quasdam exercitio huius iuris apposuisse, quibus deficientibus & ipsum ius ruit, requiritur enim vt subditi anno 1624. exer-

*) Consulantur Pukisch & Henniges ad hunc locum.

exercitium religionis & quidem publicum habuerint, vt Episcopi ius Dioecesanum quiete, nimirum nulla contradictione verbis interposita ac nulla interruptione facta exercuerint; denique vt eatenus tantum istud exerceant, quatenus anno decretorio exercuerunt. Omnia igitur iura Episcoporum diiudicantur hic ex possessione.

Ex his fluunt consecutaria quaedam respectu iuris Maiestatici circa sacra.

Haud accurate determinare licet quale ius Principi Evangelico in subditos Catholicos qui ecclesiasticam suam iurisdictionem anno decretali non agnouerunt, competat; prout enim hoc anno latius patuerit aut restrictum fuerit ius Dioecesanum, maiora etiam aut minora fuerunt iura Principis euangelici, in genere tamen affirmari potest, aequè restrictum esse eorum ius ac Principum Catholicorum qui subditis Catholicis imperant (adest enim par ratio) nisi exinde iura aliquanto maiora ipsis accrescant, quod probari possit, Episcopum anno decretorio non fuisse in totum, sed pro parte tantum in possessione iurium Dioecesanorum, Principem autem euangelicum eo anno nonnulla iura ecclesiastica praeter ius territoriale, exercuisse. Hinc iis assentire non possumus qui indistincte & in genere iura Principum Evangelicorum in tales subditos eadem enumerant: siue annus decretorius adsistat siue non, (Vid. I. H. BOEHMER in diss. de iure stat. potest. circa monast. cath.) cum aequè diuersa sint ac Germaniae Territoria, licet in qualicumque casu quaedam iura

Maiestatica & Principibus Euangelicis in subditos Catholicos denegari non queant, scil. ea quae P. W. liberum ius territoriale in sacris vocat.

Sanctio P. W. iam ad possessionem iurium quam realem bonorum Catholicis competentium pertinet; eadem elucet mens Legislatoris, eadem adest legis ratio. Liceat igitur hunc locum per §. 26. a. V. illustrare. Ibi dicitur: *Omnia quoque monasteria fundationes & sodalitia mediata quae die prima Ianuarii a. 1624. Catholici realiter possederunt, possideant & ipsi similiter, ut in A. C. statuum territorii & ditionibus ea sita sint.*

Quid vero si Catholici anno decretorio publicum exercitium religionis non habuerunt? Expedita res est, si Iurisdictionem Ecclesiasticam Principum Euangelicorum agnouerunt? Legem ademus: *Eodem etiam iure*, inquit, *A. C. Magistratum Catholici subditi censeantur.* Quale sit idem istud ius, quaeritur?

Negari non potest, concipientem Instrumenti in antecedentibus de iuribus Euangelicorum locutum fuisse, qui anno normali iurisd. Eccles. agnouerunt; mutatis igitur personis, eadem manet applicatio Legis.

Plenius autem illustrari possunt haec verba ex Art. V. §. 26. ubi dicitur: *Quod si quoque A. C. additi in eiusmodi bonis (i. e. monasteriis fundationibus &c.) mediatis, dicto anno dieque a Catholicis realiter plene vel pro parte possessis iura*

iura praesentandi, visitandi, inspectionis — — habuerunt, item parochos praepositos ibi aluerunt, iura illa iis facta tectaue maneant.

Si partialia haec iura A. C. additis concessa sunt, qualia ipsis non competent, concurrente in ipsis superioritate Territoriali.

Et in ipsis tamen territoriis, vbi tanta vigent Euang. iura, horum exercitium nonnisi salua libertate conscientiae Catholicorum, intelligi posse videtur, quae enim in pari casu Ev. concessa sunt, Catholicis certe ex mente P. W. iura reciproca statuente, non deneganda erunt. Aequum inde est, hoc casu Catholicae Ecclesiae praeesse Episcopos *), vt adeo non dissentiat hic Hennigsius cum contendat Ius Dioecesanum versari in actibus qui sunt publici exercitii, quale Catholicis non competat; vbi id anno decretorio non habuerint; licet ei concedere non possimus omnes actus iuris Dioecesani pertinere ad publicum religionis exercitium, cum quidam horum veluti conciones, sacramentorum administrationem a Clericis Catholicis inferioribus peragi possint, & debeant qui ex principiis suae religionis diiudicandi sunt, & episcopo subesse possunt. Ceteri actus sunt Dioecesani qui formulam fidei catholicae nullatenus concernunt & ad regimen ecclesiasticum pertinent, Principi Euangelico possunt competere in possessione anno normalis. Si nec episcopo, nec Principi euangelico in anno hoc subfuerunt catholici, sibi

F 3

ipsis

*) Si in anno decretorio in eius possessione fuerint.

ipsis relictis in causis religionis, non agnoscunt superiorem in illis, sed quodammodo eodem independentes censentur.

Enarratis iam iuribus Catholicis & A. C. additis ex mente P. W. competentibus, hic pro ratione instituti subsistimus. Quae enim intacta adhuc reliquimus iura Euangelicorum in duas partes abeuntium, cum ea in applicatione ad Marchiam Electoralem *) tractare animus est, impares nunc tanto operi, mox forsitan, eorum auxilio qui de iure nostro patrio adeo bene meriti sunt, pendere licebit.

*) Expectatur Ius Brandeburgicum Ecclesiasticum ex schedis Auctoris des Preussischen Krieg- und Stempelrechts. Nec deerunt forsitan alii qui Ius Brandeburgicum excuturi sunt. Immensae constitutionum segeti falcem primi iam immiserunt Ill. WOLTAER in Observationibus suis & Cl. WANGEROV in seinem Wechselrechte.

Kr 3589

ULB Halle
006 663 478

3

1078

17. 44

NATVRA ET INDOLES
POTESTATIS ECCLESIASTICAE
PRINCIPVM IN GERMANIA

EX MENTE
INSTRVMENTI CAESAREO SVECICI
ET

PRAESERTIM ART. 5. §. 48.

IYS DIOECESANVM etc.

AVCTORE

L V D O V I C O B R E T O N .

Hz 3581

HALAE MAGDEBVRGICAE
LITTERIS HENDELIANIS.

MDCCLXXIX.

2. 4. 06.

P. 354

